

Топіха В.І., Стахорський О.О. УДК 338.433:339.564:631.1
ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ
ЕКСПОРТНО-ОРІЄНТОВАНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Актуальність, комплексність та складність заходів по розвитку інноваційної діяльності обумовлює необхідність розробки цілісного комплексу регіональних проектів інноваційного розвитку аграрних підприємств Херсонської області, який визначав би принципи та методи здійснення регіональної інноваційної політики, який своїм кінцевим результатом має високу ефективність виробництва, підвищення конкурентоспроможності виробництва і розвиток експорту продукції інноваційним шляхом.

Стан вивчення проблеми. Проблеми інноваційного розвитку досліджувало багато вітчизняних учених: І.А. Бланк, Б.В.Буркинський, А.Ф. Гойко, В.М.Геєць, А.Б. Ідрісов, Б.М.Данилишин, Л. В. Дейнеко, М.Я.Дем'яненко, М.І.Долішній, В.В. Ковальов, І.І.Лукінов, Л.О.Мармуль, Я.С. Мелкумов, А.А. Пересада, П.С. Рогожин, П. Т. Саблук, В.В.Юрчишин, В.Г. Федоренко та багато інших. Але тривалі процеси реформування галузей національної економіки вимагають подальшого більш глибокого дослідження, а вивчення сучасного стану залучення інвестицій в економіку конкретного регіону є необхідною складовою.

Мета досліджень. Метою дослідження є аналіз та оцінка комплексу інноваційних проектів підприємств аграрного сектору регіону та розробка пропозицій та рекомендацій щодо його програмного формування.

Результати досліджень. Основною метою комплексу інноваційних проектів є створення привабливого інноваційного клімату та розвитку інфраструктури інноваційної діяльності для забезпечення сталого економічного зростання аграрного виробництва, розвитку експортної діяльності.

Він також повинен мати на меті:

- об'єднання зусиль органів державної влади на місцях, підприємств та установ, незалежно від форм власності, для залучення інвестицій в економіку області, насамперед у АПК;
- створення системи координації взаємодії органів державної влади, підприємств, установ, банків консалтингових і інформаційних фірм для залучення інноваційних інвестицій;
- надання інформації вітчизняним та іноземним інвесторам про потенційні інноваційні можливості підприємств, організацій та установ області;
- раціональне використання інноваційних інвестицій та кредитних ресурсів;
- підвищення конкурентоспроможності підприємств області та їх продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- розробку інноваційних програм, проектів, пропозицій для залучення інноваційних інвестицій на технічне переобладнання підприємств АПК та суміжних галузей (харчової, легкої) з метою випуску продукції кінцевого циклу;
- впровадження технологій глибокої переробки, розширення асортименту та збільшення обсягів виробництва продукції на підприємствах переробних галузей агропромислового комплексу;
- освоєння нових технологій і стабілізацію роботи підприємств легкої промисловості;
- підвищення привабливості для інвесторів великих підприємств області шляхом проведення їх реструктуризації;
- розвиток малого та середнього агробізнесу, сприяння створенню інноваційних підприємств;
- впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій;
- радикальне прискорення науково-технічного прогресу і на цій основі – зниження витрат на одиницю сільськогосподарської продукції та продовольства і підвищення їх конкурентоспроможності;
- застосування новітніх наукових розробок з використанням генетичного матеріалу елітної насінницької та племінної продукції, створення екологічних засобів захисту рослин і тварин, найбільш ефективних форм поєднання новітніх технологій та організаційно-економічних інновацій;
- впровадження на основі новітніх технологій високоефективних сортів і гібридів сільськогосподарських культур та нових високопродуктивних порід тварин;
- застосування ґрунтозахисних систем землеробства, енерго- і ресурсозберігаючих технологій;
- використання альтернативних джерел енергії у сільській місцевості, технологій екологічно чистої продукції, моделей економічних відносин та інформаційних систем;
- формування складових ринкової інфраструктури в аграрному секторі;
- розвиток матеріально-технічної бази соціальної сфери села, агропромислового комплексу, шляхового господарства на селі.

Основними проблемами формування програмного комплексу інноваційних проектів підприємств АПК Херсонщини є:

- недосконалий механізм фінансового забезпечення інноваційних програм;
- високий ступінь зносу основних виробничих фондів;
- важкий фінансовий стан підприємств та відсутність ефективного менеджменту;
- низька питома вага високотехнологічної продукції в загальному обсязі промислового виробництва, рівень інформаційної культури;
- невирішені проблеми формування інституційних інвесторів, розвитку фондового ринку, іпотечних відносин, лізингу та інше;
- великий податковий тягар на економіку області;
- низький ступінь залучення середнього та малого бізнесу до інноваційної діяльності;
- недостатність джерел фінансування: обмеженість бюджетного фінансування, високі процентні ставки банків, необґрунтованість ставок оподаткування, низька платоспроможність населення;
- недостатня ефективність конкурсної, тендерної та контрактних систем розподілу та виконання державних замовлень на інноваційні проекти;
- нерозвиненість інфраструктури інноваційного процесу, включаючи системи інформаційного забезпечення, техніко-економічної експертизи, сертифікації та просування розробок, підготовки та перепідготовки кадрів та виробничо-технологічної підтримки;
- недосконалість законодавчо-правового забезпечення інноваційної діяльності, механізму стимулювання та забезпечення захисту інтелектуальної власності;
- неготовність до інновацій з боку господарчих систем (відсутність усвідомлення необхідності інновацій, відсутність зв'язку: наука-виробництво, недостатня кваліфікація персоналу, критичний стан промислово-технічної бази галузей);
- низький рівень інноваційної активності у галузях, орієнтованих на задоволення потреб внутрішнього ринку (переробка сільськогосподарської сировини, харчова промисловість, легка промисловість, охорона здоров'я);
- недостатній розвиток наукового та інноваційного підприємництва (венчурне підприємництво, інноваційні інкубатори: наука-виробництво);
- не визначені конкретні інноваційні пріоритети, на яких слід зосередити ресурсний потенціал науково-інноваційної сфери;
- втрата досвіду стимулювання розвитку народного новаторського винахідництва;
- відсутність системи подолання ризиків інноваційної діяльності та забезпечення гарантій інвесторам.

Процедура формування регіональної інноваційної програми підприємств АПК повинна складатися з наступних етапів:

1. Формування портфелю пропонованих до реалізації інноваційних проектів підприємств АПК за інноваційними пропозиціями.

2. Проведення комплексної експертизи незалежними експертами за розробленими бізнес-планами проектів.

3. Формування проекту програми відповідно до системи пріоритетів держави і регіональних особливостей.

4. Прийняття рішень по інноваційній програмі регіону спеціальною науково-технічною радою регіону.

Комплексну експертизу ми розглядаємо як діяльність, метою якої є з'ясування відповідності формальних ознак інноваційного проекту встановленим нормам і правилам, оцінку фінансового стану заявника, оцінка науково-технічного рівня запропонованої продукції/технології та ступеня її новизни.

Комплексна експертиза повинна проводитися на основі бізнес-плану проекту, який детально описує інноваційний проект та етапи його реалізації.

Методика підготовки програми повинна містити систему показників, критеріїв та методів оцінки інноваційних проектів, що встановлює єдиний механізм відбору проектів. У якості критеріїв повинні виступати показники проекту, що відповідають меті програми (Рис. 1).

Характеристика основних критеріїв вибору інноваційних проектів для підготовки регіональної інноваційної програми підприємств АПК.

1. Значення для народного господарства і регіону – роль проекту в державних програмах розвитку економіки, відповідність проекту пріоритетам розвитку країни. З точки зору регіону цей критерій повинен відображати вплив проекту на загальний розвиток регіону, розвиток його зовнішньоекономічної діяльності. Конкретизує цей загальний критерій сукупність показників:

- критерії вартості проекту;
- галузева орієнтація проекту;
- експортна спрямованість;
- гарантії повернення коштів;
- екологічність проекту.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ ЕКСПОРТНО-ОРІЄНТОВАНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Рис. 1. Критерії визначення результативності інноваційних проектів аграрних підприємств при визначенні їх місця у програмі і значення для розвитку зовнішньоекономічної діяльності

2. Інноваційність розробки – характеризує ступінь новизни технології, продукції та послуг. Цей критерій визначається функціональними можливостями або новими якостями у порівнянні з іншими вітчизняними або закордонними продуктами і процесами. Класифікація новачок передбачає наявність:

- інноваційної продукції, в основі якої знаходяться сучасні наукові та технічні досягнення: така продукція 100% планується на експорт;
- удосконалення, покращення якості – якщо при рівних функціональних можливостях має якісні переваги над продуктами-конкурентами або продуктами-аналогами (подібними за функціональними можливостями) у межах країни. Така продукція частково планується на експорт;
- якісно нова продукція, технології для даного регіону.

Ми вважаємо, що в інноваційну програму повинні проходити проекти першої та другої груп інноваційності, якщо регіональна програма забезпечує довготривалий період випуску конкурентоспроможної продукції і розширення експорту.

3. Імідж та фінансовий стан замовника – відображає ступінь надійності підприємства-виконавця проекту, його стабільну і збалансовану фінансову діяльність. Визначення цього критерію відбувається шляхом обчислення спеціального набору показників за групами: рентабельність, платоспроможність, ліквідність підприємства та інші.

4. Термін виконання (кредитування) проекту характеризується визначеною нормою строку виконання.

5. Вартість проекту оцінюється складністю проекту та ступенем його інноваційності, оскільки при розрахунку потреби у коштах включаються НДДКР, роботи які чітко оцінити складно і які вимагають додаткових коштів на наукові пошуки.

6. Готовність проекту – характеризує готовність комплексу документів проекту та технічний стан виконавців та співвиконавців.

7. Термін окупності – це мінімальний інтервал часу, за межами якого чистий дохід проекту є додатнім.

8. Обсяг виробництва та експортний потенціал – характеризують масштабність проекту та його народногосподарське значення за абсолютними показниками обсягу виробництва, обсягу продукції на експорт та імпортозаміщуючої продукції.

Висновки та пропозиції. Методика обчислення сумарної чисельності критеріїв базується на експертній процедурі урахування показників проекту, їх взаємозв'язку та призначенні визначених значень критеріїв, за якими оцінюються проекти, а також для визначення місця проекту в інноваційній програмі. В результаті експертної оцінки проектів та аналізу експертиз нами визначені для інноваційної програми регіону проекти за ступенем їх пріоритетності для фінансування (табл. 1).

Здійснений аналіз дозволяє визначити пріоритетні проекти інноваційного розвитку аграрного виробництва, доцільні до впровадження.

Таблиця 1. Оцінка інноваційних проектів підприємств АПК Херсонської області, які претендують на включення до програми

Назва проекту – підприємство (організація)	Потреба в інвестиціях, тис. грн. (тис. дол. США.)	Строк окупності, років	Коефіцієнт рентабельності	Склад-ність (ризикованість) проекту	Відповідність пріоритетним напрямкам
1	2	3	4	5	5
Розробка зернозбирального комбайну з обчислюванням КЗНС-3 начіпного на трактор ЮМЗ-6 (ЮМЗ-80, МТЗ-80) – ХНТУ	200	1	0	Середня	+
Водорозчинні полімери для обробки насіння та захисту рослин від хвороб і шкідників, підвищення врожайності сільськогосподарських культур та їх стійкості до непридатних умов – ХНТУ	100	1-2	0	Низька	+
Розробити і впровадити ресурсозберігаючі, екологічно-безпечні технології підвищення продуктивності зрошуваних підтоплених ландшафтів в умовах земельної реформи в Причорноморському регіоні України – ХДАУ	75	3	1,1	Низька	+
Реконструкція, модернізація виробництва (виробництво питної та столової води в ПЕТ-пляшки, виробництво соків, поре, томатної пасти) – ВАТ “Каланчацька харчосмакова фабрика”	40	5		Середня	+
Впровадження в області техніко-економічного обґрунтування технології вирощування бавовнику на площі 5 тис. га – Інститут землеробства Південного регіону УААН	(15000)	5	1,18	Висока	+
Використання Нижньодніпровських ґрунтів для вирощування екологічно чистої плодоовочевої продукції надранніх строків дозрівання та розвиток виноградарства – Інститут південного овочівництва та баштанництва УААН	(9400)	5		Висока	+
Організація виробництва первинної обробки вовни з використанням магнітних полів та пружних коливань – Інститут тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова “Асканія-Нова”	(160)	5		Висока	+
Пошук партнерів та інвесторів у сільськогосподарській області по відновленню розсадника і вирощуванню саджанців сортів винограду селекції СФ Укр НДІЛГА – Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УКРНДІ лісового господарства і агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького	(490)	17		Висока	+
Водорозчинні плівкоутворюючі препарати для захисту сільськогосподарських культур від хвороб і шкідників та допосівної обробки насіння – ХДТУ	(50)	5		Висока	+
Створення селекційно-гібридного центру потужності виробництва 5 тис. голів в рік у СК “Радянська земля” – ХДАУ	(15000)	5		Висока	+
Модернізація виробництва, програма розвитку багаторічних насаджень – ДП “Агрофірма ім. Солонухіна”	15000	2		Висока	+
Модернізація виробництва (придбання лінії по переробці томатів, по виробництву соків тетрапак, 2-х томатозбиральних комбайнів) – ТОВ “Херсонес”	6350	2		Висока	+
Модернізація виробництва (Впровадження нової лінії по переробці овочів та лінії пастеризації) – ЗАТ ім. Шевченка	5200	4		Висока	+

Джерела та література

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія / Антонюк Л.Л. Поручник А.М., Савчук В.С. – К.: КНЕУ, 2003.–394с.
2. Володін С.А. Шляхи інноваційного розвитку системи УААН / С.А. Володін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 140 с.
3. Гаврилюк М.М. Агропромислового виробництву – інноваційний шлях розвитку / Гаврилюк М.М. // Економіка АПК. – 2005.№8. – с.19-22.